

บทที่ 3

ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาปัจจัยทางสังคมวิทยาซึ่งเกี่ยวข้องกับความสนใจต่อการศึกษาพระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ในที่นี้ ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดการขัดเกลาทางสังคมเป็นกรอบในการศึกษาดังต่อไปนี้

การขัดเกลาทางสังคม

ความสำคัญและความหมาย

ในชีวิตทางสังคมของคนเรานั้น การเข้าเป็นสมาชิกหรือแสวงหาสมาชิกภาพในกลุ่มสังคมต่างๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) อันเป็นเรื่องของการเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มสังคมหรือองค์การเหล่านั้น ดังนั้น การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่ทำให้นุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มที่ตนเข้าไปเป็นสมาชิกและรับเอาคุณค่าของกลุ่มที่เราเป็นสมาชิคนั้นมาเป็นของตน เกิดความรู้สึกเป็นตัวตนหรือตัวของตัวเอง (self) นั่นคือความรู้สึกว่าตนเองเป็นมนุษย์ต่างจากคนอื่น สามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิดและประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบหรือตามความเหมาะสมในกลุ่มนั้นๆ ทำให้นุคคลสามารถเข้าใจธรรมชาติของโครงสร้างสังคมและตำแหน่งของเขากายในโครงสร้างดังกล่าว ตลอดจนความคาดหวังทางด้านบทบาทสำหรับคนในตำแหน่งแห่งหนะนั้นๆ และช่วยให้นุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองให้สอดคล้องกับกลุ่มนั้นๆ กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจึงเกี่ยวข้องกับวิถีทางที่เราก่อรูป ชำรง และเปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์ (identity) ของเรา (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิพงษ์, 2537, น. 4) นอกจากนี้การขัดเกลาทางสังคม ยังเป็นกระบวนการที่ทำให้กลุ่มสามารถถ่ายทอดค่านิยม ขนบธรรมเนียม ความเชื่อ และสิ่งอื่นๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งอีกด้วย

ได้มีผู้ให้ความหมายของการขัดเกลาทางสังคมไว้หลายประการด้วยกัน เช่น Horton and Hunt (1968, p. 521) ได้นิยามการขัดเกลาทางสังคมไว้ว่า “ได้แก่กระบวนการที่บุคคลเรียนรู้และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ จนเกิดเอกภาพในตนเองที่แน่ชัดขึ้นมา ในฐานะที่เป็นบุคคลหนึ่งในหมู่คณะนั้นๆ” Sewell ให้ความหมายว่า “การขัดเกลาทางสังคม หมายถึงกระบวนการที่บุคคลเลือกรับ (selectively acquire) ทักษะ, ความรู้, ทัศนคติ, ค่านิยมและแรงจูงใจในกลุ่มที่เขาเป็นหรือจะเป็นสมาชิก” (Sewell, 1963, อ้างจาก Bush and Simmons, pp. 134-135) Landis (Landis,

1992, p. 38) ให้ความหมายว่า “การขัดเกลาทางสังคม คือการเรียนรู้ความคาดหวัง, ลักษณะนิสัย, ทักษะ, ค่านิยม, ความเชื่อและความต้องการอื่นๆที่จำเป็นสำหรับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ” อาจสรุปความหมายของการขัดเกลาทางสังคมตามค่านิยมต่างๆเหล่านี้ได้ว่า หมายถึงกระบวนการที่บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคมหนึ่งๆ เรียนรู้บรรทัดฐาน บทบาท ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมที่เหมาะสมกับการเป็นสมาชิกในกลุ่มนั้นๆ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ต่างๆในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มทางสังคมดังกล่าว

โดยปกติแล้ว การขัดเกลาทางสังคม จะแบ่งเป็น 2 ระดับ (Landis, 1992, pp. 41-42) คือ

1. การขัดเกลาในระดับปฐมภูมิ (primary socialization) เป็นกระบวนการขัดเกลาซึ่งเกิดขึ้นในวัยเด็ก ภายในบริบททางครอบครัว ซึ่งบุคคลจะไม่มีโอกาสเลือกหน่วย (agents) ที่ทำหน้าที่ในการขัดเกลา จึงมักต้องรับเอาหรือซึมซับทัศนคติต่อโลกของครอบครัวไว้โดยอัตโนมัติ อีกประการหนึ่ง กระบวนการขัดเกลาซึ่งเกิดในวัยเด็ก จะเกิดขึ้นจากกระบวนการเลียนแบบหรือยึดถือบุคคลอื่น (identification) มากกว่าจะเกิดจากการริเริ่มของตัวเอง (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิ์พงษ์, 2537, น. 3)

2. การขัดเกลาในระดับทุติยภูมิ (secondary socialization) เป็นกระบวนการขัดเกลาที่เกิดขึ้นหลังจากผ่านพ้นการขัดเกลาในระดับปฐมภูมิไปแล้ว เมื่อบุคคลเคลื่อนย้ายตนเองเข้าไปสู่ส่วนหรือบริบทใหม่ของสังคม ในการเข้าไปเป็นสมาชิกหรือแสวงหาสมาชิกภาพภายในกลุ่มหรือองค์กรทางสังคมอื่นๆ นอกเหนือไปจากครอบครัว จะต้องผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในระดับสองนี้ ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการขัดเกลาในระดับปฐมภูมิ ยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะทำให้บุคคลนั้นๆก้าวไปสู่สถานภาพใหม่ได้ทันที (Birm, 1968, pp. 555-556, อ้างจาก ปรีชา บุญรอด, 2527, น. 49)

ระบบการขัดเกลาทางสังคมของพระสงฆ์

ในส่วนของสถาบันสงฆ์ก็เช่นเดียวกัน การที่บุคคลภายนอกเข้าไปเป็นสมาชิกใหม่ของสถาบันสงฆ์ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผ่านกระบวนการการขัดเกลาทางสังคมเพื่อความเป็นพระสงฆ์ที่สมบูรณ์ โดยการเรียนรู้ค่านิยม บรรทัดฐาน พฤติกรรม ลักษณะนิสัย ตลอดจนบทบาทที่เหมาะสมกับสถานภาพของตนซึ่งมีลักษณะจำเพาะสำหรับกลุ่มพระสงฆ์เอง การขัดเกลาทางสังคมในสถาบันสงฆ์ของสมาชิกใหม่นี้ จัดเป็นการขัดเกลาทางสังคมระดับสอง (secondary socialization) หรือการขัดเกลาในวัยผู้ใหญ่ (adult socialization)

วัดในพระพุทธศาสนา เป็นระบบสังคมที่มีลักษณะ โครงสร้างและกระบวนการคล้ายคลึงกับสิ่งที่ Goffman (Goffman, 1968, pp. 15-18) เรียกว่า “สถาบันเบ็ดเสร็จ (total institution)” เป็นอย่างมาก ตามแนวความคิดของ Goffman สถาบันเบ็ดเสร็จ จะมีลักษณะร่วมกันอยู่ 4 ประการ (ปรีชา บุญรอด, 2537, น. 51; ศิริพันธ์, 2527, น. 11) คือ

1. มีวิถีชีวิตอยู่ในสถานที่เดียวกัน และขึ้นตรงต่ออำนาจเดียวกัน
2. กิจกรรมประจำวันของสมาชิก ถูกกำหนดโดยผู้มีอำนาจบังคับบัญชา ซึ่งทุกคนจะต้องกระทำในสิ่งเดียวกัน เหมือนกัน และโดยพร้อมเพรียงกัน
3. กิจกรรมแต่ละวัน จะเป็นไปตามที่กำหนดในตาราง มีผู้บังคับให้เป็นไปตามกำหนดเวลา
4. กิจกรรมแทบทุกกิจกรรมเป็นแบบบังคับให้กระทำ โดยมุ่งที่วัตถุประสงค์ของฝ่ายควบคุมเป็นหลัก

ในกรณีของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา แม้ว่าจะมีวิถีชีวิตอยู่ในสถานที่เดียวกันคือวัด และขึ้นตรงต่ออำนาจเดียวกันคือ เจ้าอาวาสภายในวัด แต่พระสงฆ์เหล่านั้น ก็มีอิสระค่อนข้างสูงในการที่จะเลือกจำพรรษาอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งที่ตนพึงพอใจ นอกจากนี้ การใช้อำนาจบังคับให้กระทำกิจกรรมต่างๆตามที่มีอำนาจหรือเจ้าอาวาสกำหนดภายในวัดต่างๆก็มีระดับ (degree) ที่แตกต่างกันด้วย รวมทั้งกิจกรรมที่พระสงฆ์กระทำ อาจไม่ได้เป็นการตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของฝ่ายควบคุมเป็นหลัก แต่เป็นการตอบสนองวัตถุประสงค์ของกลุ่มพระสงฆ์เหล่านั้นเองก็ได้ รวมทั้งพระสงฆ์ไม่ได้ถูกปิดกั้นหรือถูกตัดขาดจากโลกภายนอกโดยสิ้นเชิง ดังนั้น โครงสร้างและกระบวนการทางสังคมของวัดในพระพุทธศาสนา จึงน่าจะจัดว่าเป็น “กึ่งสถาบันเบ็ดเสร็จ (semi-total institution)” มากกว่าที่จะเป็นสถาบันเบ็ดเสร็จอย่างสมบูรณ์

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพระสงฆ์มีเอกลักษณ์ บทบาท บรรทัดฐาน ตลอดจนรูปแบบทางพฤติกรรมหลายประการที่เป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มซึ่งแตกต่างไปจากสมาชิกของสถาบันอื่น การเข้าไปสู่การเป็นสมาชิกใหม่ของสถาบันสงฆ์ จึงต้องผ่านกระบวนการที่จำเป็น 2 ประการ คือ

1. กระบวนการลบล้างถอดถอนเอกลักษณ์เดิม (desocialization)
2. กระบวนการจัดเกล้าใหม่ (resocialization)

โดยปกติแล้ว กระบวนการทั้งสองอย่างนี้จะเกิดขึ้นพร้อมกันภายในสถาบันเบ็ดเสร็จหรือกึ่งเบ็ดเสร็จ ในส่วนของสถาบันสงฆ์ กระบวนการดังกล่าวเกิดขึ้นในขั้นตอนซึ่งมีรายละเอียดดังจะกล่าวถึงต่อไป

กระบวนการลบล้างถอดถอนเอกลักษณ์เดิม

ได้แก่กระบวนการทำลายเอกลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยมที่มีอยู่เดิมเพื่อสวมรับเอกลักษณ์ ความเชื่อ ค่านิยมใหม่ตามจุดมุ่งหมายของสถาบันนั้นๆ จุดมุ่งหมายของการลบล้างถอดถอนเอกลักษณ์เดิมก็คือเพื่อทำลายความเชื่อมั่นและการยึดถือค่านิยม พฤติกรรมและบทบาทแบบดั้งเดิมที่มีความหมายและความสำคัญต่อบุคคลนั้นๆ ให้หมดไป (Mann, 1969, p. 7) หรืออีกประการหนึ่ง กระบวนการลบล้างถอดถอนเอกลักษณ์เดิม เป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่และตนเองจากลักษณะเอกบุคลิกไปสู่ลักษณะของการมีวินัยร่วมในหมู่คณะ โดยที่พฤติกรรมดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่เด็ก มักจะเน้นความเป็นเอกบุคลิก เมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ การสร้างพฤติกรรมใหม่อาจขัดแย้งกัน จำเป็นต้องลบล้างพฤติกรรมความคิดแบบเดิมออกไปก่อน ก่อนที่จะสอดใส่ความคิดและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป (Denisoff & Wahrman, 1979, p.181 อ้างจาก คูสิต น้ำฝน, 2529, น. 32) ในกรณีการเข้าไปเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์ กระบวนการลบล้างถอดถอนเอกลักษณ์เดิมนี้อาจเกิดขึ้นภายในพิธีกรรมทางศาสนาที่เรียกว่า “การอุปสมบท” ในการเข้าสู่พิธีอุปสมบทนี้ บุคคลที่ประสงค์จะเข้าเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์จะถูกทำลายเอกลักษณ์ดั้งเดิมของตนที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ด้วยกระบวนการต่อไปนี้

1. ก่อนอุปสมบท บุคคลผู้ประสงค์จะอุปสมบทจะถูกเรียกชื่อหรือขนานนามตนเองจากบุคคลธรรมดาเป็น “นาค” เพื่อเป็นการขำเตือนให้ผู้จะอุปสมบทได้ทราบว่าสถานภาพของตนกำลังจะเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ในบางวัดอาจมีกฎเกณฑ์สำหรับผู้ที่คือนาคโดยเฉพาะ เช่นจะต้องอยู่วัดก่อนวันอุปสมบทเป็นเวลา 3 วัน ห้ามเที่ยวเตร่ ต้องท่องคำขอบรรพชาอุปสมบทให้ได้ เป็นต้น

2. เมื่อถึงวันอุปสมบท ผู้เป็นนาคจะถูกโกนผม หนวด เครา และคี้อออกไป เปลี่ยนเครื่องแต่งกายจากปกติเป็นการนุ่งห่มชุดนาคสีขาวแทน มีการหาหม้อทำขวัญมาทำขวัญหรือนิมนต์พระมาเทศน์สอนนาค เพื่อเป็นการกล่อมเกลานำนาคได้มีความเชื่อมั่นและรับรู้ว่าตนเองจะต้องเปลี่ยนแปลงสถานภาพและบทบาทเดิมของตนอย่างไร ปลุกเร้าให้มองเห็นโทษของเพศฆราวาสและอนิสงส์ที่จะได้รับในเพศบรรพชิตประการต่างๆ ตลอดจนข้อห้ามและกิจวัตรที่พึงกระทำในขณะที่เป็นพระภิกษุตามหลักการทางศาสนา

3. เมื่อเข้าสู่พิธีอุปสมบท นาคจะต้องกล่าวคำขอบรรพชาอุปสมบท เพื่อแสดงเจตน์จำนงหรือความตั้งใจในอันที่จะเปลี่ยนแปลงจากเพศฆราวาสเข้าสู่เพศบรรพชิต จะต้องเปลี่ยนการแต่งกายอย่างฆราวาสมาเป็นเครื่องแต่งกายของพระสงฆ์ที่เรียกว่า “ไตรจีวร” แทน พระอุปัชฌาย์จะทำการเปลี่ยนแปลงชื่อและนามสกุลเดิมของนาคจากเดิมมาเป็นภาษาบาลีที่เรียกว่า “ฉายา” แทน ตลอดจนทำการอบรมสั่งสอน ให้ผู้อุปสมบทเกิดความรู้สึกว่าในขณะที่เป็นฆราวาส ตัวเองกับพระ

สงฆ์รูปอื่นๆอาจมีที่มาจากสถานภาพ ฐานะ อาชีพ หรือชนชั้นที่แตกต่างกัน แต่เมื่ออุปสมบทเข้ามาแล้ว พระสงฆ์ทุกรูปจะมีความเสมอเหมือนกัน อยู่ในระเบียบวินัยและความเป็นอยู่อย่างเดียวกัน มีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน ชีวหลักอาวโสหรือการบวชก่อนบวชหลังเป็นหลักในการทำความเคารพ เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญในการลบล้างเอกลักษณ์เดิมหรือเป็นการทำลายล้างตัวตนแบบเดิม (depersonalization) ที่มีอยู่ในพิธีกรรมดังกล่าว พระกรรมวาจาจารย์ และอนุสาวนาจารย์(พระคู่สวด) จะสวดประกาศตามถึงคุณสมบัติต่างๆของผู้จะอุปสมบทเป็นภาษาบาลี และสวดประกาศตามมติของสงฆ์ที่ร่วมอยู่ในพิธีกรรมนั้นต่อการเข้าไปเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์ของนาคด้วยวิธี “อุตติงคุดคกรรม” ซึ่งถ้าหากไม่มีพระสงฆ์รูปใดที่ร่วมอยู่ในพิธีอุปสมบทคัดค้าน ก็จะถือว่าผู้นั้นเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา หรือได้เปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์เดิมของตนจากเพศฆราวาสเข้าสู่เพศบรรพชิตอย่างสมบูรณ์เพื่อเข้าสู่กระบวนการจัดเกล้าใหม่ภายในสถาบันสงฆ์ต่อไป และในช่วงสุดท้ายจะเป็นพิธี “บอกอนุศาสน์” พระอุปัชฌาย์จะทำการสั่งสอนพระใหม่ให้ทราบถึงสิ่งที่พระสงฆ์ที่จะต้องควรรู้เป็นอย่างดีเบื้องต้น¹ และกิจที่พึงกระทำเบื้องต้นแก่พระใหม่ จึงเป็นอันเสร็จสิ้นกระบวนการลบล้างถอดถอนเอกลักษณ์เดิมของบุคคลที่เข้าสู่การเป็นสมาชิกภายในสถาบันสงฆ์

กระบวนการจัดเกล้าใหม่

กระบวนการจัดเกล้าใหม่ (resocialization) ถือว่าเป็นกระบวนการประเภทหนึ่งของการจัดเกล้าระดับสอง (secondary socialization) ที่เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่ (Landis, 1992 p. 42) ที่จะเกิดขึ้นควบคู่กับกระบวนการลบล้างถอดถอนเอกลักษณ์เดิม ซึ่งมักจะเกิดจากความพยายามของกลุ่มหรือองค์การในอันที่จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนขนานใหญ่ (major modification) แก่สมาชิกของตน ได้แก่การรับเอาเอกลักษณ์ ค่านิยม บรรทัดฐาน ลักษณะนิสัย บทบาท พฤติกรรม และความเชื่อแบบใหม่หลังจากที่ได้มีการถอดถอนเอกลักษณ์ด้วยกระบวนการลบล้างถอดถอนเอกลักษณ์เดิม (desocialization) หรือทำลายการจัดเกล้าที่มีอยู่ก่อนแล้ว (John E. Farley, 1992, p. 139)

กระบวนการจัดเกล้าใหม่นี้ จะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลได้รับการอุปสมบทแล้ว เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในบริบททางสังคมของสถาบันสงฆ์นั้นคือวัด ซึ่งเราอาจแบ่งพระสงฆ์ภายในวัดหนึ่งๆ ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆด้วยกันคือ

1. กลุ่มพระสงฆ์ที่เข้ามาเป็นสมาชิกชั่วคราวของสถาบันสงฆ์ ได้แก่กลุ่มพระสงฆ์ที่เข้ามาบวชเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง เช่น 7 วัน 15 วันหรือ 3 เดือน และมีกำหนดการในการลาสิกขา

¹ เรียกว่า “อกรณียกิจ” มี 4 ข้อคือ ห้ามเสพเมถุน ห้ามลักทรัพย์ ห้ามฆ่าสัตว์ ห้ามพูดอวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน

ไว้ล่วงหน้า ส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์ในการบวชเพียงเพื่อปฏิบัติตามประเพณีนิยม² ถือได้ว่าเป็นกลุ่มพระสงฆ์ที่มีจำนวนมากที่สุด³ สมาชิกของสถาบันสงฆ์ในส่วนนี้ จะมีการคัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา พระสงฆ์กลุ่มนี้ ไม่ถือว่าได้ผ่านกระบวนการจัดเกล้าเข้าสู่ความเป็นพระสงฆ์อย่างสมบูรณ์ เนื่องจากไม่มีความตั้งใจที่จะเป็นสมาชิกของสถาบันอย่างถาวร เป็นเพียงเข้ามารับการศึกษาอบรมทางศาสนาเพียงชั่วคราวเท่านั้น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสถาบันสงฆ์เปิดโอกาสให้สมาชิกเข้าหรือออกจากความเป็นสมาชิกได้โดยอิสระ ดังนั้น พระสงฆ์ในกลุ่มนี้ เมื่อบวชไปถึงระยะเวลาที่ตนเองกำหนดเอาไว้จึงลาสิกขาออกไป และอาจจะมีส่วนหนึ่งที่ยังคงพึงพอใจต่อการเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์และบวชอยู่ต่อไปอีกชั่วระยะเวลาหนึ่งแล้วจึงลาสิกขา หรือบวชอยู่จนกระทั่งกลายเป็นสมาชิกถาวรของสถาบันสงฆ์ไปในที่สุด

2. กลุ่มพระสงฆ์ที่เป็นสมาชิกถาวรของสถาบันสงฆ์ ได้แก่กลุ่มพระสงฆ์ที่บวชเข้ามาโดยมีความตั้งใจที่จะอยู่ในเพศของบรรพชิตตลอดไปหรือไม่มีการกำหนดระยะเวลาในการบวชไว้แน่นอนล่วงหน้า พระสงฆ์กลุ่มนี้ อาจเป็นผู้ที่บวชเข้ามาด้วยวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิชาการต่างๆ ความประเพณีการ “บวชเรียน” แต่โบราณ ไม่ได้ตั้งใจไว้ว่าจะอยู่ในเพศบรรพชิตนี้นานเท่าใด แล้วแต่ความพอใจต่อสมณเพศ หรืออาจบวชด้วยวัตถุประสงค์อื่นๆ เช่น บวชเพื่อปฏิบัติธรรมฝึกฝนจิตใจ บวชเพราะเบื่อหน่ายต่อเพศฆราวาส เป็นต้น เราอาจแบ่งพระสงฆ์ส่วนนี้ออกเป็น 2 กลุ่มย่อยคือ

- 2.1. พระใหม่ที่มีระยะเวลาในการบวชยังไม่ถึง 5 พรรษา ลักษณะสำคัญของพระสงฆ์กลุ่มนี้ ได้แก่การที่ตนเองไม่อยู่ในฐานะที่ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อการบริหารคณะสงฆ์ อยู่ในฐานะที่กำลังอยู่ในกระบวนการจัดเกล้าจากสถาบันสงฆ์เพื่อเข้าสู่ความเป็นพระสงฆ์ที่สมบูรณ์ต่อไป และในทางวินัยสงฆ์ก็ถือว่าพระสงฆ์กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ยังไม่สามารถรับผิดชอบปกครองตนเองได้ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์⁴
- 2.2. กลุ่มพระเก่าที่ไม่ได้เป็นฝ่ายบริหาร ได้แก่กลุ่มพระสงฆ์ที่มีระยะเวลาในการบวชตั้งแต่ 5 พรรษาขึ้นไป ซึ่งไม่มี ตำแหน่งหน้าที่หรือรับผิดชอบในการบริหารงานของคณะสงฆ์ พระสงฆ์กลุ่มนี้ถือว่าได้รับการจัดเกล้าจากสถาบันสงฆ์มาพอ

² อาจมีวัตถุประสงค์อื่น ๆ อีก เช่น บวชแก้บน บวชเพื่อต้องการพักผ่อนชั่วคราว แต่ถือว่าเป็นส่วนน้อย

³ สถิติที่แน่นอนสำหรับพระสงฆ์กลุ่มนี้ไม่มี เนื่องจากมีระยะเวลาในการบวชไม่นาน จึงไม่ค่อยมีการส่งรายชื่อไปยังกรมการศาสนา แต่คาดว่าจะมีประมาณ 1 แสนรูปต่อหนึ่งปี

⁴ เรียกตามศัพท์ทางพระวินัยว่า “การถือนิสสัย”

สมควรแล้ว จึงมีความเป็นอิสระในการปกครองดูแลตนเองมากขึ้น ตามวินัยสงฆ์
ถือว่าพระสงฆ์กลุ่มนี้ มีความสามารถในการควบคุมดูแลตัวเอง ไม่จำเป็นต้องอยู่
กับพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์ก็ได้ อย่างไรก็ตาม สถานภาพอย่างเป็นทางการของ
พระสงฆ์กลุ่มนี้ ยังคงถือว่าอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของฝ่ายบริหารภายในคณะ
สงฆ์อยู่

3. พระสงฆ์ที่เป็นฝ่ายบริหารกิจการภายในคณะสงฆ์ ได้แก่กลุ่มพระสงฆ์ที่มีระยะเวลา
ในการบวชตั้งแต่ 5 พรรษาขึ้นไป และมีความรู้ความสามารถเป็นที่ไว้วางใจของคณะสงฆ์ให้ดำรง
ตำแหน่งหรือทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งในคณะสงฆ์ เช่น เป็นเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้า
อาวาส ครูสอนพระปริยัติธรรม ภัตตาคาร เป็นต้น⁵ พระสงฆ์กลุ่มนี้ มีความเป็นอิสระในการปก
ครองดูแลตนเองมากที่สุดและมีจำนวนไม่มากเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มที่จะลา
สิกขาน้อยกว่ากลุ่มอื่นๆด้วย เป็นผู้ทำหน้าที่โดยตรงในการทำหน้าที่ชัดเจนแก่พระสงฆ์ที่อยู่ภายใต้
การบริหารหรืออำนาจหน้าที่ของคน จึงถือได้ว่าพระสงฆ์กลุ่มนี้ เป็นตัวแทนของสถาบันสงฆ์ผู้ทำ
หน้าที่ชัดเจนแก่สมาชิกภายในสถาบันนั่นเอง

กระบวนการการชัดเจนของสถาบันสงฆ์ที่มุ่งฝึกฝนอบรมให้พระสงฆ์มีค่านิยม ทศนคติ
พฤติกรรม และวิถีชีวิตตามที่สถาบันต้องการ จะเน้นหนักในพระสงฆ์กลุ่มที่สองเป็นหลัก โดย
เฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่พระสงฆ์เหล่านั้นเพิ่งเข้ามาเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์ใหม่ๆ เนื่องจากยัง
ไม่มีการเรียนรู้ระเบียบแบบแผนของความเป็นพระสงฆ์หรือผ่านการชัดเจนเพื่อความเป็นพระสงฆ์
ที่สมบูรณ์มาก่อน ระดับการชัดเจนจะลดต่ำลงเมื่อที่พระรูปนั้นๆมีอายุการบวชเพิ่มขึ้น วัตถุประสงค์
ของการชัดเจน จะเป็นเรื่องของ การเรียนรู้ในเรื่องแบบแผนการดำเนินชีวิต กิจวัตรข้อ
ปฏิบัติต่างๆ หลักวินัยและคำสอนที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา วิธีการชัดเจนจะมีหลายรูปแบบ
และพระสงฆ์ทุกรูปมักจะได้รับการชัดเจนในลักษณะที่คล้ายๆกัน ไม่ว่าจะวัตถุประสงค์ในการ
บวชอย่างไรก็ตาม โดยสรุปแล้ว พระสงฆ์จะได้รับการชัดเจนเป็นช่วงๆ ดังต่อไปนี้

⁵ พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารบางตำแหน่ง เช่นครูสอนพระปริยัติธรรม เป็นต้น ถ้าหากพระสงฆ์รูปนั้นๆ
ผ่านการชัดเจนมาพอสมควร เช่นบวชเป็นสามเณรมานาน และมีความรู้ ก็อาจได้รับการแต่งตั้งโดยไม่จำเป็นต้อง
ต้องรอให้มีอายุพรรษาในการบวชพระเกิน 5

⁶ ตำแหน่งบางตำแหน่ง อาจต้องแต่งตั้งพระสงฆ์ที่มีระยะเวลาในการบวช 10 พรรษาขึ้นไป เช่น พระอุปัชฌาย์
เจ้าคณะตั้งแต่ระดับตำบลขึ้นไป

ในพรรษาที่ 1 มีกระบวนการขัดเกลาดังนี้

1. การฝึกฝนให้พระใหม่เรียนรู้ธรรมเนียมปฏิบัติทั่วไปของพระสงฆ์ เช่น ฝึกหัดวิธีนุ่งห่มจีวร การไหว้พระสวดมนต์ การบิณฑบาตร การปลงอาบัติ การพินทุไตรจีวร วิธีการกราบไหว้ ระเบียบของวัด ข้อห้ามเด็ดขาดสำหรับพระสงฆ์ และกิริยาที่ไม่เหมาะสมต่อสมณเพศ ผู้จะทำการฝึกฝนในเรื่องดังกล่าว อาจเป็นหน้าที่ของพระเก่าในวัดหรือพระพี่เลี้ยงที่เจ้าอาวาสมอบหมายให้ดำเนินการ และต้องให้เรียนรู้ตั้งแต่บวชเข้ามาใหม่ฯ

2. การอบรมให้รู้จักบาป บุญ คุณ โทษ คุณธรรมต่างๆ ไปที่พระสงฆ์พึงมีตามหลักศาสนา วิธีการเจริญกรรมฐาน เป็นต้น เพื่อโน้มน้าวจิตใจของพระใหม่ให้มีศรัทธาที่มั่นคงต่อศาสนา หน้าที่นี้มักเป็นของเจ้าอาวาสหรือพระเถระผู้ใหญ่ภายในวัด

3. จัดให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักสูตรชั้นนวกภูมิ⁷ และนักธรรมตรี เพื่อให้พระใหม่ได้เรียนรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาอย่างเป็นทางการ

4. การใช้อำนาจบังคับให้พระใหม่ปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันซึ่งกำหนดไว้เป็นระเบียบภายในวัดอย่างเคร่งครัด โดยปกติแล้ว ในวัดต่างๆ จะมีกฎระเบียบซึ่งเป็นกิจวัตรประจำวันของพระสงฆ์ที่คล้ายคลึงกันแทบทุกวัด ได้แก่⁸

เวลา 4.00 น.	ตีระฆังเป็นสัญญาณให้พระสงฆ์ตื่นจากจำวัตร
เวลา 4.30 น.	ทำวัตรสวดมนต์เช้า ⁹
เวลา 6.00 น.	บิณฑบาตร
เวลา 7.30 น.	ฉันภัตตาหารเช้าร่วมกัน
เวลา 8.30-10.30 น.	เรียนนักธรรมตรีหรือนวกภูมิ
เวลา 11.00 น.	ฉันภัตตาหารเพลร่วมกัน
เวลา 13.00-16.00 น.	เรียนนักธรรมตรีหรือนวกภูมิ

⁷ หลักสูตรนวกภูมิ เป็นหลักสูตรเดียวกับนักธรรมตรี แต่จัดให้มีการสอบก่อนออกพรรษา การกำหนดวันสอบ, การออกข้อสอบ, การจัดสอบ, การตรวจ เป็นเรื่องเฉพาะเขตอำเภอซึ่งวัดนั้นๆสังกัดอยู่ ไม่เกี่ยวข้องกับส่วนกลาง และเมื่อออกพรรษาแล้ว หากพระรูปนั้นๆยังไม่ลาสิกขาออกไป ก็อาจจะสอบในชั้นนักธรรมตรีได้ไม่ว่าผล การสอบชั้นนวกภูมิจะได้หรือตกก็ตาม

⁸ กิจกรรมต่างๆเหล่านี้ อาจแตกต่างกันไปบ้าง เช่นบางวัดอาจจัดให้มีการศึกษานักธรรมในช่วงบ่ายอย่างเดียว บางวัดอาจจัดให้มีทั้งช่วงเช้า ช่วงบ่ายและช่วงเย็น เป็นต้น แต่ทุกวัดจะมีการหยุดเรียนวันพระเพื่อทำกิจกรรมอื่น เช่น ฟังพระปาฏิโมกข์, กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านที่มาทำบุญในวัด

⁹ ช่วงออกพรรษา จะเปลี่ยนมาทำวัตรเช้าในเวลา 8.00 น.แทน

เวลา 17.00 น.	ทำวัตรสวดมนต์เย็น
เวลา 18.00 น.	ปฏิบัติกรรมฐาน ,พักผ่อนหรือทำกิจกรรมภายในวัด(เช่นกวาดลานวัด เป็นต้น)

ส่วนการลงโทษแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ วิธีลงโทษ อาจใช้การเรียกมาตำหนิ ว่ากล่าว ตักเตือนให้ทราบถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้น การภาคทัณฑ์ การเรียกผู้ปกครอง(เช่นพ่อแม่)มาแจ้งให้ทราบ การให้ทำงานบางอย่าง และถ้าหากไม่เชื่อฟังหรือมีการหลีกเลี่ยงเป็นประจำ อาจถึงกับ บังคับให้ลาสิกขาออกไป

ในพรรษาที่ 2-3

1. ฝึกฝนในส่วนศาสนพิธี เช่น ท่องบทสวดมนต์ที่ใช้ในพิธีทางศาสนาของคฤหัสถ์ ฝึกการแสดงพระธรรมเทศนาแก่คฤหัสถ์ที่มาถือศีลอุโบสถในวันพระ เป็นต้น
2. มีการอบรมสั่งสอนหลักการทางพระพุทธศาสนาบ้างตามโอกาส
3. มีการบังคับให้ปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันภายในวัดอย่างเคร่งครัดเช่นเดียวกับพรรษาแรก (ในส่วนของ การเรียนพระปริยัติธรรม ถ้าหากพระรูปนั้นสอบได้นักธรรมชั้นตรีแล้ว ก็ จะจัดให้มีการศึกษาในชั้นที่สูงขึ้นไปคือนักธรรมชั้นโทและนักธรรมเอกตามลำดับ¹⁰ และอาจไม่มีการบังคับให้พระสงฆ์ที่ชราภาพต้องเรียนพระปริยัติธรรม)

ในพรรษาที่ 4-5

1. ฝึกฝนให้มีความสามารถยิ่งขึ้นในการประกอบพิธีทางศาสนา เช่น การเป็นหัวหน้า นำสวดมนต์ เป็นต้น
2. ในกรณีที่พระรูปนั้นๆ สามารถสอบผ่านนักธรรมชั้นเอก อาจมีการฝึกฝนในด้านการเผยแผ่ เช่น ให้ฝึกฝนในด้านการสอนพระปริยัติธรรมภายในวัด สอนวิชาศีลธรรมในโรงเรียน แสดงพระธรรมเทศนาในพิธีทางศาสนาของชาวบ้าน เป็นต้น
3. ส่งเสริมให้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีหรือวิชาการอื่นๆ เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้มากขึ้น และถ้าหากพระรูปนั้นๆ ไม่สามารถสอบผ่านพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมชั้นใดชั้นหนึ่งได้ ก็จะอนุญาตให้ไม่ต้องเรียนพระปริยัติธรรมอีกต่อไป
4. มีการบังคับให้ปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันภายในวัด แต่อาจมีการอนุโลมบ้างใน ส่วนของพระสงฆ์ที่ได้รับมอบหมายให้ทำงานอย่างอื่นๆด้วย

¹⁰ บางวัดอาจให้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วย แต่ไม่มีการบังคับ ตามแต่จะสมควรใจ

หลังจากที่พระรูปนั้น มีพระมาเกิน 5 ไปแล้ว ถือได้ว่าพระสงฆ์รูปนั้นๆ ได้ผ่านการจัดเกลาจากคณะสงฆ์มาพอสมควรแล้ว ดังนั้น พระสงฆ์ส่วนหนึ่ง ซึ่งมีความรู้ความสามารถในงานด้านต่างๆ ก็จะถูกลบหมายให้ทำงานที่ตนเองถนัด เช่น การเผยแผ่ การปกครอง การบริหาร งานเลขานุการ หรือบทบาทของพระสงฆ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม เป็นต้น ส่วนพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งหรือมอบหมายให้ทำงานใด ก็จะอยู่ในสถานภาพเป็นพระผู้ใหญ่ในวัดนั้นๆ ซึ่งไม่ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดเหมือนในพรรษาแรกๆ

การศึกษาพระปริยัติธรรมกับการขัดเกลาของพระสงฆ์

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้พระสงฆ์มีบุคลิกภาพของความเป็นพระสงฆ์ ตลอดจนค่านิยม ทศนคติ พฤติกรรม ลักษณะนิสัยให้เป็นไปตามความต้องการของสถาบัน อันจะทำให้สถาบันสามารถสืบต่อตัวเองไปได้อย่างราบรื่น การศึกษาพระปริยัติธรรม ถือว่าเป็นกระบวนการขัดเกลาโดยตรงของพระสงฆ์ อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงแรกๆของการเป็นพระสงฆ์ จะต้องใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการศึกษาพระปริยัติธรรม ยกเว้นในกรณีต่อไปนี้¹¹

1. เจ้าอาวาสพิจารณาเห็นว่ามีความพยายามเรียนแล้วในช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่ไม่สามารถจะสอบผ่านได้
2. บวชอยู่ในระยะเวลาอันสั้น เช่น 7 วัน 15 วันและไม่ตรงกับระยะเวลาที่มีการเปิดเรียนพระปริยัติธรรม (แต่ถ้ามีการเปิดเรียนพระปริยัติธรรมอยู่ เจ้าอาวาสก็มักจะให้พระรูปนั้นๆ ไปเรียนด้วย)
3. ก่อนบวชพระ เคยบวชเป็นสามเณรมานาน มีความรู้ทางพระปริยัติธรรมพอสมควรแล้ว
4. บวชเมื่อชราภาพแล้วหรือสุขภาพไม่ดี ไม่สามารถจะเรียนได้
5. บวชอยู่ในวัดที่ไม่มีการจัดการเรียนการสอน เช่นวัดในถิ่นทุรกันดาร หากพระเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมไม่ได้

¹¹ กรณียกเว้นนี้ อาจมีความผิดแผกแตกต่างกันบ้างในวัดต่างๆ แต่โดยทั่วไปจะมีลักษณะดังกล่าว

6. สอบผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามเกณฑ์ที่วัดนั้นๆกำหนดขึ้นแล้ว (โดยทั่วไป จะมี การบังคับให้พระสงฆ์เรียนเฉพาะพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรมเท่านั้น ส่วนแผนกบาลีไม่มีการ บังคับ)

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จะมีลักษณะเช่น เดียวกันกับกระบวนการขัดเกลาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนทั่วไป นั่นคือมุ่งที่จะให้พระภิกษุสามเณรที่มี สถานภาพเป็นนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว มีพัฒนาการทางพุทธปัญญาหรือมีการพัฒนาองค์ความรู้ ทางด้านพระปริยัติธรรมเป็นหลัก เพื่อให้พระภิกษุสามเณรสามารถซึมซับรับเอา ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน ที่เหมาะสมแก่การเป็นสมาชิกของสถาบันสงฆ์มาเป็นของตน เพื่อทำให้เกิดความเป็น เอกภาพในด้านการดำเนินวิถีชีวิตของพระสงฆ์ภายในสถาบันต่อไป

เนื้อหาของ การขัดเกลาในระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ แบ่งออกเป็น 2 แผนกคือ แผนกนักธรรมและ แผนกบาลี มีเนื้อหาของ การขัดเกลาตามหลักคำสอนของพุทธศาสนาพอสรุปได้ ดังนี้

แผนกนักธรรม

แบ่งออกเป็น 3 ชั้นคือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก ในแต่ละชั้นจะมีการสอบปีละครั้ง ผู้ที่สอบไม่ ผ่านชั้นใดชั้นหนึ่ง จะต้องสอบใหม่ในปีต่อไป ซึ่งเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ การศึกษาแบ่งออก เป็น 4 หมวดวิชาคือ

1. หมวดพระวินัย มีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ทั้งที่เป็นข้อวัตรปฏิบัติ และศีลของพระสงฆ์ ทั้งที่มาจากพระไตรปิฎกและที่กำหนดขึ้นโดยคณะสงฆ์ เนื้อหาวิชาในหมวด นี้ จึงมีส่วนอย่างมากในการสวมรับเอกลักษณ์ของความเป็นพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์ได้เรียนรู้ถึง ข้อวัตรปฏิบัติต่างๆที่สำคัญของการดำรงสถานภาพของตนเอง

2. หมวดธรรม ศึกษาเนื้อหาทางด้านหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยทั่วไปเกี่ยวกับ ความดีความชั่ว และการประพฤติปฏิบัติหรือคุณธรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนา ในส่วนนี้ เป็น การศึกษาเพื่อให้พระสงฆ์ได้เรียนรู้หลักคำสอนและการทำความเข้าใจหลักคำสอนได้ถูกต้อง และสามารถนำมาสั่งสอนบุคคลทั่วไปให้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบได้ เป็นการทำหน้าที่ของความเป็น พระสงฆ์ได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. หมวดพุทธประวัติ มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าและพุทธสาวก ตลอด จนความเป็นมาของพระพุทธศาสนา เนื้อหาในส่วนนี้ ทำให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

พระพุทธศาสนาในฐานะที่คนเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถาบัน และทำให้มองเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา

4. หมวดศาสนพิธี ศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมต่างๆทางพระพุทธศาสนาที่ปฏิบัติอยู่ในขณะนี้หรือเคยปฏิบัติสืบต่อกันมาในอดีต ในหมวดนี้ จะทำให้พระสงฆ์สามารถปฏิบัติและให้คำแนะนำในการประกอบศาสนพิธีทั้งของตนเองทั้งของพุทธศาสนิกชนอื่นๆได้อย่างถูกต้อง ทำให้พระสงฆ์สามารถสวมบทบาทของพระสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาได้

แผนกบาลี

ภาษาบาลี ถือกันว่าเป็นภาษาหลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการประกาศหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และต่อมาก็ได้มีการใช้ภาษาบาลีในการบันทึกหรือจารึกหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน พระสงฆ์ที่บวชเข้าจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ภาษาบาลีด้วย เพื่อศึกษาหรือทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักคำสอนทางศาสนาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การศึกษาบาลีแบ่งออกเป็นแบ่งการเรียนการสอนออกเป็น 8 ชั้น คือประโยค 1-2 ถึงประโยค 9 (ประโยค 1-2 อยู่ในชั้นเดียวกัน) การสอบจะสอบปีละครั้งในแต่ละชั้น สรุปเนื้อหาของการเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี แบ่งออกเป็นด้านต่างๆได้ดังนี้

1. ด้านไวยากรณ์ภาษาบาลี ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบทางด้านไวยากรณ์ของภาษาบาลี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการแปลหรือการแต่งภาษา
2. ด้านการแปล เป็นการนำเอาคัมภีร์ที่สำคัญต่างๆทางพระพุทธศาสนามาให้นักเรียนได้ฝึกแปลออกมาเป็นภาษาไทย
3. ด้านการแต่ง ได้แก่การปริวรรตภาษาไทยเป็นภาษาบาลี โดยการนำเนื้อหาจากคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ในชั้นที่ต่ำลงมาจะเป็นการปริวรรตในลักษณะธรรมดา ในชั้นสูงขึ้นไปจะเป็นการแต่งฉันทภาษาบาลี

แม้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จะเน้นในเรื่องของภาษาเป็นหลัก แต่ก็ใช้คัมภีร์ซึ่งบันทึกคำสอนของศาสนาในด้านต่างๆเป็นตำราหลักในการศึกษา พระสงฆ์ที่เรียนภาษาบาลีจึงได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาทางด้านคำสอนทางศาสนาไปด้วยในขณะเดียวกันกับที่ได้รับความรู้ทางด้านภาษา และความรู้ทางด้านภาษาดังกล่าวก็สามารถนำไปใช้ในการเผยแพร่ความรู้ต่อชาวบ้านหรือสมาชิกใหม่ของคณะสงฆ์เอง นอกจากนี้ ผู้ที่สามารถสอบผ่านการศึกษาระดับปริยัติแผนกบาลีนี้จะเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากพระสงฆ์ด้วยกันและบุคคลโดยทั่วไปว่ามีความรู้ทางด้านศาสนาเป็น

อย่างดี จะได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น “พระมหา” ด้วย จึงเป็นเน้นเอกลักษณ์ของความเป็นพระสงฆ์ให้เด่นยิ่งขึ้น

สรุปว่าการศึกษาพระปริยัติธรรม จะช่วยให้พระสงฆ์ได้ทำการขัดเกลาตัวเองเพื่อความเป็นพระสงฆ์ที่สมบูรณ์หลังจากที่ได้เข้ามาสวมรับเอกลักษณ์ของความเป็นพระสงฆ์จากการ “อุปสมบท” การขัดเกลาของพระสงฆ์ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาพระปริยัติธรรม จะทำให้พระสงฆ์เองได้เรียนรู้และซึมซับเอาบทบาท ขนบธรรมเนียม ประเพณี ขໍวักขระปฏิบัติต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติในส่วนของการเป็นพระสงฆ์ ตลอดจนหลักธรรมคำสอนต่างๆ ที่เป็นหลักการของพระพุทธศาสนา จึงเป็นประโยชน์โดยตรงของพระสงฆ์ทั้งในด้านการประพฤติปฏิบัติไปสู่จุดมุ่งหมายของความเป็นพระสงฆ์ได้แก่ความหลุดพ้น และการนำเอาหลักธรรมคำสอนต่างๆ ไปเผยแผ่แก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่ใช่พระสงฆ์ ดังนั้น ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการขัดเกลาของพระสงฆ์ และเป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งมีความสำคัญต่อภาวะการดำรงอยู่หรือล่มสลายของสถาบันสงฆ์ด้วย